

بررسی موانع اجرای آموزش بیمار از دیدگاه پرستاران بالینی
شاغل در بیمارستانهای وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران (۱۳۷۲)

معنی داری را نشان نداد.

زمینه پژوهش:

انسانها به منظور برآورده ساختن نیازهای اساسی و حفظ حیات، ملزم به آموختن مداوم می‌باشند. در واقع با بروز اختلال در سلامتی نیاز به کسب آگاهی و آموختن مهارت‌های ویژه مراقبت از خود ملموس‌تر می‌گردد. دوگاس^۱ (۱۳۷۰) می‌نویسد: اغلب مردمی که بیمار می‌شوند نیاز دارند در رابطه با وضعیت جدید مطالبی بیاموزند. آنان مایلند درباره محیط جدید، اطلاع حاصل کنند. علاوه بر آن باید روشهای درمانی و مراقبتی در بازبانی سلامتی و سازگاری و تطابق با مشکلات جسمی، روانی و اجتماعی ایجاد شده را بیاموزند.

نتایج تحقیقات انجام شده در سالهای اخیر، بر اهمیت آموزش بیمار و فواید ناشی از آن تأکید نموده است. راکل (۱۹۹۲) می‌نویسد، آموزش بیمار نقش اساسی در تأمین سلامتی و ارتقاء کیفیت مراقبت ایفا می‌کند و اثرات سودمندی بوجود می‌آورد. از جمله سبب افزایش دانش و مهارت‌های بیمار، کاهش تنش، اضطراب، مدت بستری بودن در بیمارستان، و نیاز کمتر به دریافت داروهای مخدر بعد از عمل می‌شود. با وجود آن که در کشورهای توسعه یافته از چند دهه قبل به امر آموزش بیمار توجه زیادی شده است، مطالعات نشان می‌دهند که متأسفانه در این زمینه هنوز مشکلات و موانعی وجود دارند. چاتام و کناپ (۱۹۸۷)، فقدان وقت کارکنان، تداخل نقشها،

پژوهشگر: روانبخش اسمعیلی کارشناس ارشد

آموزش پرستاری داخلی و جراحی

استاد راهنما: خانم صدیقه عاصمی عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامائی دانشگاه علوم پزشکی ایران.

استاد آمار: آقای دکتر محمود محمودی عضو هیأت علمی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران.

استاد مشاور: خانم آناهید کریمی عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامائی دانشگاه علوم پزشکی ایران.

چکیده

پژوهش حاضر یک مطالعه زمینه‌ای بوده است که به منظور بررسی موانع اجرای آموزش بیمار از دیدگاه پرستاران بالینی شاغل در بیمارستانهای وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران انجام گرفته است. در این پژوهش ۱۰۰ نفر پرستار شرکت داشته‌اند. ابزار گردآوری داده‌ها در این بررسی پرسشنامه بوده است که در دو قسمت تنظیم شده است: قسمت اول مربوط به مشخصات فردی واحدهای مورد پژوهش، و قسمت دوم شامل موانع اجرای آموزش بیمار در مراحل سه گانه فرآیند آموزش بیمار بوده است.

نتایج بررسی نشان داد که واحدهای مورد پژوهش اغلب موانع ذکر شده در هر سه مرحله از فرآیند آموزش بیمار را با درصد بالایی در امر آموزش بیمار حائز اهمیت زیاد دانسته‌اند. همچنین آزمون آماری بین مشخصات فردی واحدهای مورد پژوهش و دیدگاه آنها در مورد اهمیت موانع اجرای آموزش بیمار، ارتباط

1- Dugas

آموزش بیمار در هر یک از سه مرحله فرآیند آموزش بیمار.

سئوالات پژوهش

۱- مشخصات فردی پرستاران بالینی شاغل در بیمارستانهای وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران کدامند؟

۲- موانع اجرای آموزش بیمار در هر یک از سه مرحله فرآیند آموزش بیمار، از دیدگاه واحدهای مورد پژوهش تا چه اندازه اهمیت دارند و با کدامیک از ویژگیهای فردی آنان ارتباط دارند؟

نوع پژوهش

پژوهش حاضر از نوع مطالعه زمینه‌ای است. پژوهشگر نیز طی مطالعه، دیدگاه واحدهای مورد پژوهش را در مورد موانع اجرای آموزش بیمار و اهمیت آنها بررسی نموده است و تنها به توصیف دیدگاه اکتفاء نکرده، عوامل متعددی را نیز در رابطه با دیدگاه واحدهای مورد پژوهش، مطالعه نموده است.

جامعه پژوهش

جامعه این پژوهش را کلیه پرستاران بالینی شاغل در بیمارستانهای وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران تشکیل داده‌اند.

نمونه پژوهش و روش نمونه‌گیری

در این پژوهش نمونه‌ای با حجم ۱۰۰ نفر از ۵ بیمارستان منتخب وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند.

محیط پژوهش

محیط پژوهش در این مطالعه را کلیه بیمارستانهای

فقدان حمایت از جانب مدیران، عدم وجود منابع، امکانات و وسایل مورد نیاز و فقدان مهارتهای آموزشی را از جمله موانع رایج در زمینه آموزش بیمار دانسته‌اند. ذوالریاستین (۱۳۷۰) معتقد است: در مراکز بهداشتی درمانی ایران، رسالت مهم آموزش بیمار به خوبی انجام نمی‌گیرد و از این مسئله در حال حاضر نه تنها بیمار و خانواده‌اش، بلکه جامعه به طور اعم رنج می‌برد.

از آنجائی که برای هر معلولی علتی وجود دارد و برای حل هر مشکلی ابتدا باید به علل و ریشه‌های آن مشکل توجه نمود و چون پژوهشگر به نتایج و فواید آموزش بیمار به عنوان شیوه‌ای برای مقابله با مشکلات و نقایص موجود در زمینه بهداشت و درمان اعتقاد دارد و به امید آن که کشف علل و ریشه‌های عدم اجرای آموزش بیمار، به مدیران و مسئولین بهداشت و درمان فرصت پیگیری و حل مشکلات در این زمینه را بدهد، پژوهش به بررسی موانع اجرای آموزش بیمار از دیدگاه پرستاران بالینی به عنوان بزرگترین گروه کارکنان حرفه‌ای در عرصه بهداشت و درمان اقدام نموده است.

اهداف پژوهش:

هدف کلی

تعیین موانع اجرای آموزش بیمار از دیدگاه پرستاران بالینی شاغل در بیمارستانهای وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران.

اهداف ویژه

- ۱- تعیین برخی از مشخصات فردی پرستاران بالینی شاغل مورد مطالعه.
- ۲- تعیین موانع اجرای آموزش بیمار و اهمیت آنها در هر یک از سه مرحله فرآیند آموزش بیمار از دیدگاه پرستاران بالینی شاغل مورد مطالعه.
- ۳- تعیین ارتباط بین مشخصات فردی واحدهای مورد پژوهش و دیدگاه آنها در مورد اهمیت موانع اجرای

وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران تشکیل داده است. این مطالعه به منظور بررسی وضعیت آموزش پرستاران در زمینه‌های مختلف و شناسایی موانع آموزشی و تعیین موانع اجرای آموزش در این گروه سنی انجام شد. این مطالعه به روش توصیفی و با استفاده از پرسشنامه‌ها و مصاحبه‌ها انجام شد. جامعه آماری این مطالعه شامل ۱۰۰ نفر از پرستاران شاغل در بیمارستان‌های آموزشی و درمانی است. روش گردآوری داده‌ها از طریق توزیع پرسشنامه‌ها و مصاحبه‌ها انجام شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های آماری استفاده گردید. نتایج‌گیری نهایی از یافته‌ها به روش توصیفی و با استفاده از نمودارها و جداول انجام شد.

ویژگیهای واحدهای مورد پژوهش، یافته‌ها نشان دادند که اکثریت واحدهای مورد پژوهش در گروه سنی ۲۵ تا ۲۹ سال قرار داشته، اکثریت زن و متأهل بوده و بیش از ۵ سال سابقه کار بالینی داشتند و از سطح تحصیلات لیسانس و فوق لیسانس برخوردار بوده‌اند، همچنین اکثریت آنها در بخش مراقبتهای ویژه اشتغال به کار داشته، بین ۱ تا ۵ سال در بخش فعلی سابقه کار داشته و از نوبت کاری در گردش برخوردار بوده‌اند، در رابطه با هدف دوم پژوهش (تعیین موانع اجرای آموزش بیمار و اهمیت آنها از دیدگاه پرستاران بالینی شاغل در بیمارستانهای وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران در هر یک از سه مرحله فرآیند آموزش بیمار)، یافته‌های پژوهش نشان دادند که در مرحله بررسی و شناخت نیازهای یادگیری بیمار، از ۹ مانع ذکر شده در پرسشنامه، ۶ مورد نسبت به متوسط فراوانی نسبی این مرحله از درصد بیشتری برخوردار بوده و ۳ مورد درصد کمتری را دارا بوده‌اند. در مرحله طرح و اجرای برنامه آموزش بیمار، از ۱۵ مانع ذکر شده در پرسشنامه، ۷ مانع نسبت به متوسط فراوانی نسبی این مرحله از درصد بیشتری برخوردار بوده و ۸ مورد درصد کمتری را دارا بوده‌اند. همچنین در مرحله ارزشیابی اجرای برنامه آموزش بیمار، ۳ مانع ذکر شده، نسبت به متوسط فراوانی نسبی این مرحله از درصد بیشتری برخوردار بوده و ۱ مورد نیز درصد کمتری را دارا بوده است.

در رابطه با هدف سوم پژوهش (تعیین ارتباط بین مشخصات واحدهای مورد پژوهش و دیدگاه آنها در مورد اهمیت موانع اجرای آموزش بیمار در هر یک از مراحل سه گانه فرآیند آموزش بیمار)، آزمون آماری کای دو و آزمون دقیق فیشر نشان داد که بین مشخصات فردی واحدهای مورد پژوهش و دیدگاه آنها در مورد اهمیت موانع اجرای آموزش بیمار، ارتباط آماری معنی داری وجود نداشت.

وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران تشکیل داده است.

روش گردآوری داده‌ها

ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش پرسشنامه بود که در دو بخش تنظیم گردید. بخش اول مربوط به مشخصات فردی واحدهای مورد پژوهش (شامل ۸ سؤال) و بخش دوم مشتمل بر موانع اجرای آموزش بیمار در هر یک از سه مرحله فرآیند آموزش بیمار شامل ۲۸ سؤال (۹ سؤال مربوط به مرحله بررسی و شناخت نیازهای یادگیری بیمار، ۱۵ سؤال مربوط به مرحله طرح و اجرای برنامه آموزش بیمار و ۴ سؤال مربوط به مرحله ارزشیابی اجرای برنامه آموزش بیمار)، بوده است. جهت کسب اعتبار علمی ابزار گردآوری داده‌ها از روش اعتبار محتوی و برای تعیین اعتماد علمی آن از روش آزمون مجدد استفاده گردید.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از اطلاعات بدست آمده، از آزمون کای اسکوتر و آزمون دقیق فیشر استفاده گردیده است.

نتیجه‌گیری نهایی از یافته‌ها

یافته‌های این پژوهش از طریق تنظیم جداول توزیع فراوانی مطلق و نسبی براساس پاسخهای پرستاران بالینی شاغل مورد پژوهش به سئوالات مطرح شده در پرسشنامه، بیانگر دیدگاه واحدهای مورد پژوهش در مورد موانع اجرای آموزش بیمار می‌باشد. به منظور مطالعه دقیق‌تر، تأثیر ویژگیهایی مثل سن، جنس، وضعیت تأهل، سابقه کار بالینی، سطح تحصیلات، بخش محل اشتغال، سابقه کار در بخش فعلی و نوبت کاری بر دیدگاه واحدهای مورد پژوهش نیز مورد مطالعه قرار گرفته است.

در رابطه با هدف اول پژوهش (تعیین برخی از

موارد استفاده در پرستاری

با توجه به این که پرستاران بالینی اوقات بیشتری را در تماس با بیماران سپری می نمایند و با توجه به این که آنها مسئولیت آموزش بیماران را نیز به عهده دارند و با توجه به یافته های پژوهش که فقدان دانش، علم، و مهارت های ضروری در زمینه آموزش بیمار، یکی از موانع خیلی با اهمیت از دیدگاه واحدهای مورد پژوهش بوده است، لازم است دانشکده های پرستاری و نیز مدیران و مسئولین بیمارستانها به طور هماهنگ و با همکاری هم، در این زمینه برای دانشجویان و نیز پرستاران بالینی، آموزش های لازم را در نظر گرفته و به شیوه های

مناسب در اختیار آنان قرار دهند. همچنین با توجه به یافته های پژوهش لازم است مدیران پرستاری با افزایش تعداد پرسنل در شیفت های مختلف، فرصت بیشتری را برای پرستاران بالینی جهت اجرای برنامه آموزش بیمار، فراهم نمایند و اجرای آن را توسط پرستاران بالینی مورد تأیید و تشویق قرار دهند. هماهنگی و همکاری بین تیم درمانی جهت دادن آموزش به بیماران و تقویت مهارت های آموزش در پرستاران بالینی نیز باید از طرف مدیران انجام گیرد و برای موفقیت بیشتر پرستاران بالینی در امر آموزش بیماران، بهتر است مدیران پرستاری از جایجایی زود به زود پرسنل پرستاری در بخش های مختلف خودداری نمایند.

منابع

1) Allen, Marion, et al. "Effectiveness of a preoperative teaching programe for cataract patients. J.O.A. Nurssing. 1992, Vol 17. pp: 303-309
2) Klop, Renata, et al. "Patient ´s Rights and the admission and discharge process. Journal of advanced Nursing . 1991, Vol 76, No. 16, 408-412

3) Matthis, Elaine. J. "Family care givers want education for their care giving role". Home Health care Nursing . Vol. 10, No.4. 1992
4) Tilley, Janice. D. et al. "The Nurse ´s Role in patients education: in congruent perceptions among nurses and patients". J.O.A. Nursing. 1987. Vol. 12, PP: 291-301

Survey of clinical nurses views about the problems of patient teaching

(by: Ravanbakhsh &maili)

This study was a field study for determining views of clinical nurses about the problems of patient teaching at three levels of patient teaching process.

I This study had five main aims: first, to determine demographic characteristics of clinical nurses, second, third and fourth, to determine their views about the problems of patient teaching at each level of patient teaching process, fifth, to examine the correlation between demographic characteristics and their views. The sample was selected from the clinical nurses in Charge of the hospitals of the Iran Medical Sciences University. Hundred nurses were selected randomly.

They were all involved with clinical care of patients.

The instrument for data gathering was a questionnaire which Consisted of two parts: First portion concerning demographic characteristics and second, concerning statements addressing the problems of patient

teaching to the participants part. (The First part included nine statements, the second part fifteen and the third part four questions).

The data was gathered in 34 tables, for analysis of data descriptive and analytic statistics were employed.

Results of this study indicated that the major part of the study subjects were 25-29 years old, female, married, has B.S. and M.S. degree in nursing, over five years of clinical service, working in the intensive care units, with 1-5 years service in their present ward and working on shift rotation.

Also findings showed that lack of knowledge, and teaching skills, administrative support, and having not enough time for teaching, were the most important problems of patient teaching in each of the three levels. Chi square and the exact Fisher test showed no relationship between demographic characteristics and subjects' views.

Finally in answer to the research question, posed in this study majority of the subjects agreed with the significance of the problems existed in patient teaching.

Finally, applications and recommendations were made and future studies were suggested.